

Oponentský posudek na diplomovou práci Terezy Parákové: Mýty severoamerických Indiánů.

Diplomantka si vybrala náročné téma, jež se v našem oboru objevuje od 90. let s příklonem k antropologickému pojetí výtvarné výchovy. Objevují se inspirace jinými kulturami, inspirace tzv. přírodními národy, a jsou to inspirace s ambicí nejen zkoumat neznámé a exotické, ale i s ambicí přinést do výtvarné výchovy výrazný etický rozměr, ať již v duchu ekologických nebo interkulturních ideálů.

Interdisciplinární charakter těchto studií klade ty nejvyšší nároky, proto jsem byla zvědavá, jak zvládne diplomantka práci po stránce metodologické – zvláště, pokud má práce rámovat autorský výtvarný cyklus.

Mohu konstatovat, že text je čtivý, dává smysl a vedle hlubokého osobního zaujetí se vyznačuje velmi dobrou orientovaností v přílehlých oborech, jako jsou kulturní antropologie, filosofie, obecná pedagogika a pochopitelně pedagogika oborová.

Nyní se podívejme na práci podrobněji. Studijní opory, jimiž se autorka inspiruje, jsou dány především dílem Mircea Eliadeho a americké antropologické školy, specializované na zkoumání uvedených etnických společenství, ale autorka odkazuje i na dnes již klasické dílo strukturalisty Léviho Strausse. Dobový, klasický pramen, Frazerova Zlatá ratolest, je také uvedený v literatuře, avšak v textu není kriticky reflektován – možná, že se autorka snažila zapracovat stručný přehled metodologických náhledů z hlediska historického, ale to není v textu patrné. Možná, že by dobové prameny (i další, do češtiny přeložené starší práce) bylo možno pro příště vynechat a nebo je uvést jako prameny inspirační a soustředit se na četbu primárních studií ze současné doby.

To poněkud znevýhodňuje aktuálnost textu práce – jakoby v něm vládl duch nostalgie a touhy po starých ztracených rájích. Nicméně v tomto ohledu málo namítám, neboť do didaktické části, velmi kvalitní, se také promítá zmíněné pojetí autorky a to považuji za metodologicky čistý a poctivý přístup. Tomu také odpovídá filosofický rámec fenomenologie Patočkovy a nebo lorenzovská inspirace.

Otázka k obhajobě: Mohla byste prosím uvést nějaké současné odborné pracoviště, kde by mohl laický zájemce o studium mýtů najít aktuální informace?

Větší problém vidím v absenci nebo v nedostatečné péči o citace v textu; to je chyba, která se objevuje průběžně v celé práci: autorka něco sděluje, zjevně na základě odborné literatury, ale čtenář se nedozví, kde přesně informaci najít. Poznámkový aparát je neúplný a jen přibližný. V odborném textu by tento základní požadavek neměl být opomíjen. Příkladem budiž úvod ke kapitole Zdánlivé konflikty myšlení, str. 14. Vyhraněné chápání vědy, zjevně podpořené některým ze starších dobových pramenů, není uvedeno souvislosti řádnými přesnými odkazy. Pak je velmi těžké, ba nemožné pustit se do polemiky - tušíme, podle poznámek pod čarou, že pravděpodobně jde o jakousi transformaci myšlenek konrádovské linie, ale už se nedozvíme, v jakých aspektech přesně se autorka o tyto prameny opírá. Věda je zde viděna v duchu kritiky scientismu (?) či snad pozitivismu, což jsou kritické pozice, které již nejméně 60 let nereflektují stav vědy současné.

Otázka k obhajobě: Na str. 15 odkazujete citací k dílu Jana Sokola. Uveďte citaci do přesné souvislosti s původním textem a interpretujte ho. Domnívám se, že Vaše argumentace na str. 15 poukazuje na sémiotické studie R. Barthes o „mýtech“ současnosti, sémiotických procesech jejich vytváření a jejich funkcích ve společnosti, ale nejsem si jista. Vysvětlete myšlenkovou argumentaci ze str. 15.

Zajímavější je čtení od str. 19, kde se dostáváme skutečně k ústřednímu zájmu práce. Dobře vysvětlenými pojmy nás autorka vede k dalšímu kontextu, a to k indiánským mýtům, z nichž

vychází i kontextualizace pro pedagogickou část. Zde se pohybuje Tereza Paráková na pevné půdě znalkyně obsahu, která je schopna tematizace a pedagogické transformace daných obsahů v edukační model. Tato část je doplněna o názorné mapy struktur mýtů vybraných modelů (lovecký a zemědělský model společnosti), odkazy na literaturu jsou přesnější a jasnější. Zde má čtenář skutečně pocit, že se něco dozvěděl. Didaktická část práce, jak jsem již v úvodu naznačila, je velmi dobrá. Je jasně členěná, její části či rozhodnutí pro určitá řešení odpovídají předchozím analýzám. Autorka prokazuje i znalost RVP a všechna čest, i znalost terminologie. Na str. 58, v části Regresivní oblasti, autorka dobře připomíná nebezpečí nereflektovaného zážitku a netematizované žákovské interpretace. Otázka však zní, jak učitelka sama zaručí svoji vlastní tematizaci a reflexi? **V duchu výše zmiňované touhy po harmonickém světě autorka zapomíná, že nemůžeme tak jednoznačně rozlišit „falešný mýtus“ jako základ kolektivní jistoty, jež je možno zneužít, od mýtu – a zde si klademe otázku – jakého jiného mýtu? Pravdivého, pravého? Tak jednoduše otázku nelze položit bez další otázky po našich vlastních cílech výkladu nebo vyučování. Není snad samo vyučování jako kulturní artefakt také mýtem svého druhu?** Zde bych s autorčiným tvrzením velmi polemizovala: tvrzení o falešných mýtech je zjednodušující, snad v důsledku absence znalosti procesu označování, ve němž mýtus operuje. Doporučila bych další studium srovnávací, lingvisticky zaměřené literatury, čtení o tvorbě reklamy, politické antropologii a kritické čtení dobových pramenů; méně ortodoxní, ale o to více kritický přístup k současné kultuře, jejímu studiu a postupné opouštění idealistického pohledu, byť v pedagogické části právě tolik okouzlujícího. Autorka však na str. 58 dole vyjadřuje právě požadavek přemýšlení o „jednoduchých“ pravdách a další požadavky na učitelské odborné vybavení. To je krédo, s kterým se plně ztotožňuji. V mýtech, v barthesovském duchu, totiž žijeme, zrovna tak, jako žijeme v metaforách a narativech; proto jsou mýty znovu a znovu vytvářené, znovu prožívané, znovu uváděné v sociální praxi. Proto je všichni milujeme, protože jsou vždy našim životem. My všichni máme zkušenost s mýty předchozími, které nikdy nezmizely, mění se na mýty současné a jsou aktualizované ve specifických sociálních konfiguracích - ale máme dost odvahy, abychom je jako mýty rozpoznali a prožívali? Tak i naši milovaní Indiáni, naši milovaní domestikovaní divoši, vstupují do našich západních životů z románů, filmů, z prázdninových dobrodružství i jako součást sociální a kulturní alternativy. **Otázka pro obhajobu: Mohla byste uvést některá díla populární kultury na téma života severoamerických Indiánů, s kterými se děti mohou nejspíše setkat? Jak byste reagovala? Jak byste využila jejich potenciál?** Práci hodnotím vysoko, s výše uvedenými připomínkami jako velmi dobrou. Pokud autorka obhájí výborně v kontextu výtvarného celku, který jsem neměla možnost hodnotit, pak se přikloním k celkovému hodnocení výborně.

V Praze, dne 7. 7. 2009

Doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.